

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

2026-YIL
SENTYABR / 9-SON, I-QISM

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari

08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google
Scholar

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

OpenAIRE

ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ФИЛИАЛ В Г. ТАШКЕНТЕ

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 2026-yil, sentyabr.

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afforovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalendar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor

Kalonova Moxigul Baxritdinovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor.

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Norboyev Odil Abrayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Pardaev Umidjon Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc)

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellash
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.08.06 – "G'ildirakli va gusenisali mashinalar va ularni ishlatish" (texnika fanlari)
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK

Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

ASOSIY VOSITALARNING DASTLABKI QIYMATINI SHAKLLANTIRISHNING XALQARO STANDARTLAR ASOSIDAGI METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH.....	9
Nematova Dilnoza Azamatovna	
TIJORAT BANKLARIDA MIJOZGA YO'NALTIRILGAN BIZNES-JARAYONLARINI TRANSFORMATSIYA QILISHNING HOZIRGI HOLATI.....	15
Erdonayev Aliqul Xalimovich	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СИСТЕМЫ СТРАТЕГИЧЕСКОГО УПРАВЛЕНИЯ ГОСТИНИЧНЫМИ ПРЕДПРИЯТИЯМИ НА ОСНОВЕ ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ МЕХАНИЗМОВ В УЗБЕКИСТАНЕ	23
Нигматова Сугдиена Жалолиддин кизи	
SANOAT KORXONALARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA ZAMONAVIY MARKETING MEKANIZMLARIDAN FOYDALANISH.....	29
Bazarova Mamlakat Supiyevna	
XORIJIY ILMIY STAJIROVKALARNI TASHKIL ETISH JARAYONLARINI RAQAMLASHTIRISHNING TIZIMLI TAHLILI VA KONSEPTUAL MODEL.....	33
Tojiyev S.A., Mashg'ulotov J.A., Usmonov U.M.	
HUDUDLAR IQTISODIYOTIDAGI NOMUTANOSIBLIK LARNI BARTARAF ETISHNING INSTITUTSIONAL VA IQTISODIY MEKANIZMLARI.....	44
Toshov Mirzabek Hakimovich	
O'ZBEKISTONDA YENGIL SANOAT KORXONALARINING EKSPORT SALOHİYATINI OSHIRISH	50
O'rinova Umida Qodirjonovna	
QISHLOQ XO'JALIGIDA ULTRABINAFSHA C NURLANISH TEXNOLOGIYALARINING QO'LLANILISHI: ZAMONAVIY HOLATI, SAMARADORLIGI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI	54
Ibroximov Sanjarbek, Nematov Nurillo, Xakimov Dilmurod	
TEKNOGEN CHIQINDILAR ASOSIDA MNA-1 VA MNA-2 FAOL KIMYOVIY QO'SHIMCHALARINI SINTEZ QILISH VA SEMENT XAMIRINING REOLOGIK KO'RSATKICHLARINI BOSHQARISH.....	64
Muhamedov Nodir Abdug'aniyevich	
IKKI TOMONLAMA TA'MINLANADIGAN ASINXRON GENERATOR ASOSIDAGI SHAMOL ENERGETIKA TIZIMINI MATEMATIK MODELASHTIRISH VA VEKTORLI BOSHQARISHNI TADQIQ ETISH.....	69
To'ychiyev Furqat, Rashidov Nuralibek, Abduxalilov Abdumannop	
СЕЙСМОСТОЙКОСТЬ МАЛОЭТАЖНОГО ЗДАНИЯ С ПУЛТРУЗИОННЫМ СТЕКЛОПЛАСТИКОВЫМ КАРКАСОМ И ДЕФОРМАЦИОННО-РАЗВЯЗНЫМИ 3D-ПЕЧАТНЫМИ СТЕНАМИ.....	80
Акбаров Дильшод, Акрамов Хуснитдин	
LEGIRLANGAN SILIKAT SHISHADA ZEEBEK EFFEKTIGA MNO_2 TA'SIRI	90
Soliyev Muxammadyor, Tursunova Rushana	
TIJORAT BANKLARI KREDITLASH AMALIYOTI SAMARADORLIGINI PROGNOZLASH.....	99
Eshboyev Shahobiddin Anorqul o'g'li	
O'ZBEKISTONDA ELEKTRON TIJORAT SUBYEKTLARINI SOLIQQA TORTISH TIZIMINI RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	107
Homidov Baxtiyor Rahimberdievich	
UNIVERSITET INSON KAPITALINI SHAKLLANTIRISH EKOTIZIMI SIFATIDA: DUNYO VA O'ZBEKISTONDA TA'LIM SIYOSATINING EVOLYUTSIYASI	114
Sabirov Alisher, Oqmullayev Ravshanjon	
PUTUR YETKAZMASDAN TEKSHIRISH LABORATORIYALARINI AKKREDITATSIYALASHDA STANDARTLASHTIRISH TALABLARINING AHAMIYATI.....	122
Axmedov G'ayratjon Maxmudjonovich	

QURILISH SANOATI KORXONALARIDA KORPORATIV BOSHQARUV SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING ZAMONAVIY USULLARI VA KO'RSATKICHLAR TIZIMI	129
G'iyosov Ilxom Karimovich	
KORXONALARDA INNOVATSIYALARNI BOSHQARISH: G'OYALARNI TIJORIYLASHTIRISHNING SAMARALI MEXANIZMLARI	137
Baymuradov Shoxrux, Dilmurodov Komiljon	
DAVLAT BUDJETI BARQARORLIGI VA UNGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR KLASSIFIKATSIYASI	142
Gadoyeva Nilufar Erkinovna	
KORXONALARDA EKSPORT SALOHİYATINI OSHIRISHDA INNOVATION MARKETING TEKNOLOGIYALARIDAN SAMARALI FOYDALANISH	148
Ikramova Nasiba Axmadovna	
TO'G'RIDAN-TO'G'RI XORIJIY INVESTITSİYALARNING MAMLUKAT IQTISODIY O'SISHIGA TA'SIRI.....	153
Mizamova Umida Jamoliddin qizi	
ERKIN IQTISODIY ZONALARNING ASOSIY RIVOJLANISH KO'RSATKICHLARINI PROGNOZLASH VA PROGNOZ NATIJALARINI BAHOLASH (BUXORO VILOYATI MISOLIDA)	158
Ibragimov Aziz Turayevich	
TAQSIMLANGAN IOT TIZIMLARIDA KECHEKISHGA SEZGIR VAZIFALARNI CHEKKA HISOBLASH (MEC) TUGUNLARIGA OPTIMAL YO'NALTIRISH USULLARI	164
Xolmatov Numonjon Meliboyevich	
ОРГАНИЗАЦИОННО-МЕТОДИЧЕСКИЙ МЕХАНИЗМ ФОРМИРОВАНИЯ КАЧЕСТВЕННОЙ ФИНАНСОВОЙ ИНФОРМАЦИИ ПРЕДПРИЯТИЙ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН В УСЛОВИЯХ РАЗВИТИЯ СИСТЕМЫ НСФО	171
Джамбакиева Гулнора Сайфутдиновна	
RESEARCHING METHODS FOR THE AUTOMATIC DETECTION OF OFFENSIVE LANGUAGE BASED ON ARTIFICIAL INTELLIGENCE.....	181
Fayzullaev Nurbek, Kuchkarov Muslimjon	
MINTAQAVIY TRANSPORT TIZIMINI RIVOJLANTIRISH OMILLARI VA UNING SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	186
Ikromov Elyor Ibodulloyevich	
TUMANLAR SANOAT SALOHİYATINI INTEGRAL BAHOLASH ASOSIDA KICHIK SANOAT ZONALARINI JOYLASHTIRISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MODELI (BUXORO VILOYATI MISOLIDA).....	193
Yusupova Nigina Djurayevna	
TURIZM SOHASI BARQAROR RIVOJLANISHINI DAVLAT TOMONIDAN TARTIBGA SOLISHNING TASHKILIY-IQTISODIY VA INSTITUTSIONAL MEXANIZMLARI SAMARADORLIGINI BAHOLASH.....	199
O'sarov Abdulla Davronqulovich	
TASHQI SAVDO JARAYONLARINI BOSHQARISHDA "INTEGRATSIYALASHGAN TARIF" INTERAKTIV XIZMATIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH	207
Muzaffarov Azimjon Ashraf o'g'li	
"NAVOIY KMK" AJDA INNOVATION FAOLIYATNI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMINING TASHKILIY- IQTISODIY KOMPONENTLARI.....	212
Kurbanova Mehriniso, Masharipov Ma'sud	
HUDUDIIY ENERGETIKA TA'MINOTI TIZIMIDA IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISHNING NEYRO- RAVSHAN EKONOMETRIK MODELARI: QASHQADARYO VILOYATI ELEKTR ENERGETIKA TIZIMIDAN DALILLAR	219
Jo'rayev Farrux Do'stmirzayevich	
BARQAROR IQTISODIY O'SISHNI TA'MINLASHDA MOLIVAVIY AXBOROT VA BUXGALTERIYA HISOB MEXANIZMLARI	224
Abdullayeva Sevaraxon Xasanovna	
AUTORSING XIZMATLARI RIVOJLANISHINING ZAMONAVIY TENDENSIYALARI VA UNGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR	232
Mirxonov Mirfoziljon Olimjon o'g'li	

MAKROIQTISODIY KO'RSATKICHLAR TUSHUNCHASI VA ULARNING TASNIFI	237
Erdonova Maxfuza Mardonovna	
KO'P QAVATLI BINOLARDA LIFT SHAXTASI KONSTRUKSIYASINING SEYSMIK VA DINAMIK YUKLARGA BIRGALIKDAGI TA'SIRINI TAHLIL QILISH	242
Boymirzayev Azizbek Asqarali o'g'li	
ULTRATOVUSH DIAGNOSTIKA ROBOTI UCHUN AVTOMATIK GEL SIQISH TIZIMINI KONSTRUKTIV-TEKNOLOGIK LOYIHALASH VA VIRTUAL TAJRIBA ASOSIDA SAMARADORLIKNI BAHOLASH	249
Nodirbek Ruziyev, Zafar Botirovich Jurayev	
SANOAT AVTOMATLASHTIRISH TIZIMLARINING ZAMONAVIY RIVOJLANISH YO'NALISHLARI VA ULARNING TAHLILI	255
Sayilxonov Xudoyor Narzullo o'g'li	
SUV RESURSLARI CHEKLANGAN SHAROITDA HUDUDIY IXTISOSLASHUVNI TAKOMILLASHTIRISHNING USLUBIY ASOSLARI (BUXORO VILOYATI MISOLIDA).....	263
Sodiqova Nigora Turayevna	
CREDIT PORTFOLIO IN COMMERCIAL BANKS AS A FACTOR IN IMPROVING ASSET QUALITY AND STABILITY	270
Baymuratova Zina Aqilbekovna	
ВЛИЯНИЕ ОПТИМИЗАЦИИ НАЛОГОВОГО БРЕМЕНИ НА ЭКОНОМИЧЕСКИЙ РОСТ И ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКУЮ АКТИВНОСТЬ.....	274
Хакимов Улугбек Абдуллаевич	
KATTA TIL MODELLARI YORDAMIDA DASTURIY TEST SSENARIYLARINI GENERATSIYALASHDA GALLYUTSINATSIYALAR MUAMMOSI VA ULARNI KAMAYTIRISH YONDASHUVLARI.....	280
Matkarimov Bobirjon Erkinboyevich	
INVESTISIYALARNI JALB ETISHDA INVESTISIYA SIYOSATI VA INVESTISIYA MUHITI	286
Sodiqov Maqsudjon Abdolimovich	
TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI EKSPORT SALOHIYATINI BAHOLASHNING NAZARIY-USLUBIY YONDASHUVLARI VA KO'RSATKICHLAR TIZIMI.....	292
Djurayeva Munira Sadilloevna	
QARSHI SHAHRIDA KO'P QAVATLI TURAR-JOY BINOLARINI ISITISHDA IOT TIZIMINI QO'LLASH	298
Raupova O.I.	
ФИНАНСОВЫЕ ОГРАНИЧЕНИЯ АГРОБИЗНЕСА, РЕФОРМА ИНСТИТУТА НЕПЛАТЁЖЕСПОСОБНОСТИ И ГЕОГРАФИЯ СЕЛЬСКОЙ БЕДНОСТИ: УЗБЕКИСТАН, 2015–2025 ГОДЫ.....	303
Адилов Шерзот Шамильевич	
FERMER XO'JALIKLARINING INTENSIV RIVOJLANISHIDA INVESTITSION QARORLARNI QABUL QILISHNING KO'P MEZONLI VA RISKKA MOS MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH	312
Rashidov Baxadir Yusupovich	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA AHOLIGA KO'RSATILADIGAN XIZMATLARNING ZAMONAVIY HOLATI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI.....	317
Rajabov Saidrasul Xalil o'g'li	
BUYUK BRITANIYA STARTAP EKOTIZIMINI BOSHQARISH MODEL VA O'ZBEKISTON UCHUN SABOQLAR	323
Sodiqov Elmurod Shomurod o'g'li	
ДИНАМИЧЕСКАЯ МОДЕЛЬ КАРБОНИЗАЦИИ АММОНИЗИРОВАННОГО РАССОЛА ДЛЯ ЗАДАЧ ПРОГНОЗИРОВАНИЯ И УПРАВЛЕНИЯ	329
Исхакова Фатима Фахритдиновна	
A STUDY ON THE COMPLEMENTARY COOPERATION MODEL AND IMPLEMENTATION GUARANTEES OF E-COMMERCE BETWEEN BEIJING AND TASHKENT UNDER THE THEORY OF COMPARATIVE ADVANTAGE	335
Wang Jiahao	

LANDSAT MA'LUMOTLARI ASOSIDA AYDAR-ARNASOY KO'LLAR TIZIMI SUV MAYDONINING 1990-2025-YILLARDAGI FAZOVIIY-VAQT O'ZGARISHLARINI BAHOLASH.....	343
Aminov Xamza, Madrimov Rajabboy, Xamdullayeva Aziza	
DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK KORXONALARIDA INVESTITSION FAOLIYATNI JADALLASHTIRISHNING ASOSIY YO'NALISHLARI.....	350
Aminov Sarvar Davlatbayevich	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA MOLIALASHTIRISH MANBALARI VA KAPITAL TUZILMASINING TRANSFORMATSIYASI (O'ZBEKISTONNING UCHTA AKSIYADORLIK JAMIYATI MISOLIDA 2016-2025- YILLAR PANEL TAHLILI)	355
Abdurazakova Nargiza Rixsibayevna	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA YASHIRIN IQTISODIYOTNI QISQARTIRISH IMKONIYATLARI	363
Afenov Nursultan Nugmatillayevich	
KORXONALARDA MARKETING VA MENEJMENT STRATEGIYALARINING IQTISODIY SAMARADORLIKKA TA'SIRINI BAHOLASHNING IQTISODIY USULLARI.....	369
Djurayev Alisher Umarovich	
TURISTIK KORXONALAR INNOVATSION FAOLIYATINI MOLIVAVIY TARTIBGA SOLISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH MUAMMOLARI	376
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	

TURISTIK KORXONALAR INNOVATSION FAOLIYATINI MOLIYAVIY TARTIBGA SOLISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH MUAMMOLARI

Ruzibayeva Nargiza Xakimovna

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti dotsenti, PhD

ORCID: 0000-0003-4727-5450

Annotatsiya. Turistik korxonalar innovatsion faoliyatini moliyaviy tartibga solishning mazmuni, tarkibiy elementlari va amal qilish mantig'i tizimlashtirilgan. Moliyaviy rejalashtirish, rag'batlantirish, nazorat va risklarni sug'urtalashni yagona tizimda birlashtiruvchi mexanizm taklif etilgan. Davlat va korxona darajasidagi moliyaviy dastaklarni muvofiqlashtirish, innovatsion mablag'lar ulushini bosqichma-bosqich oshirish hamda natijaga yo'naltirilgan moliyalashtirish mezonlarini joriy etish asoslangan.

Kalit so'zlar: turistik korxona, innovatsion faoliyat, moliyaviy mexanizm, moliyaviy tartibga solish, investitsiya, grant, risk, samaradorlik.

Аннотация. Систематизированы содержание, структурные элементы и логика финансового регулирования инновационной деятельности туристических предприятий. Предложен механизм, объединяющий финансовое планирование, стимулирование, контроль и страхование рисков в единой системе. Обоснованы координация финансовых инструментов на государственном и корпоративном уровнях, поэтапное увеличение доли средств, направляемых на инновационную деятельность, а также внедрение критериев финансирования, ориентированных на результаты.

Ключевые слова: туристическое предприятие, инновационная деятельность, финансовый механизм, финансовое регулирование, инвестиции, грант, риск, эффективность.

Abstract. The content, structural elements, and operational logic of the financial regulation of innovative activities of tourism enterprises are systematized. A mechanism integrating financial planning, incentives, control, and risk insurance into a unified system is proposed. The coordination of financial instruments at the state and enterprise levels, the gradual increase in the share of funds allocated to innovative activities, and the introduction of results-based financing criteria are substantiated.

Keywords: tourism enterprise, innovative activities, financial mechanism, financial regulation, investment, grant, risk, efficiency.

KIRISH

Turizm xizmatlarining nomoddiyligi, talabning mavsumiyligi va tashqi shoklarga yuqori sezgirligi innovatsiyani moliyalashtirish masalasini oddiy investitsiya tanlovidan strategik barqarorlik masalasiga aylantiradi. Shumpeter yondashuvida innovatsiya yangi kombinatsiyalar orqali iqtisodiy rivojlanishni harakatga keltirsa [1], zamonaviy talqinda u mahsulot, jarayon, marketing yoki tashkiliy usulda sezilarli yangilik yaratishni anglatadi [3]. Turizmda ushbu yangiliklar raqamli bronlash, dinamik narxlash, yashil texnologiyalar, yangi marshrut va tajriba formatlari, xizmatni personallashtirish hamda ma'lumotlarga asoslangan boshqaruvda namoyon bo'ladi [4; 5].

O'zbekistonda turizmni jadal rivojlantirish, turistlar oqimini ko'paytirish va xizmatlar eksportini kengaytirishga qaratilgan islohotlar korxonalardan sifat jihatidan yangi yechimlarni talab qilmoqda [12–14]. Innovatsion g'oyaning mavjudligi uning tijorat natijasiga samarali aylanishi uchun tegishli moliyaviy va tashkiliy mexanizmlarni shakllantirishni taqozo etadi. Loyihani tanlash, mablag' manbasini belgilash, pul oqimini rejalashtirish, riskni taqsimlash va natijani nazorat qilishning o'zaro bog'langan tizimda amalga oshirilishi moliyaviy resurslardan samarali foydalanishga xizmat qiladi. Shu sababli maqolaning maqsadi turistik korxona innovatsion faoliyatini tartibga soluvchi moliyaviy mexanizmning funksional arxitekturasini takomillashtirish va uni qo'llash bo'yicha amaliy mezonlarni ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqot savoli quyidagicha qo'yildi: qaysi moliyaviy elementlar va ular o'rtasidagi qaysi aloqalar innovatsion loyihani g'oyadan bozor natijasigacha uzluksiz boshqarish imkonini beradi? Ilmiy farazga ko'ra, moliyalashtirish manbalarini ko'paytirish bilan bir qatorda rejalashtirish, rag'batlantirish, nazorat va sug'urtalashning o'zaro uyg'unlashuvi korxonaning innovatsion faolligi hamda moliyaviy barqarorligini bir vaqtning o'zida yaxshilashga xizmat qiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Raqobat ustunligi nazariyasida korxonaning uzoq muddatli pozitsiyasi resurslarning o'ziga emas, balki ularni noyob qiymat zanjiriga aylantirish qobiliyatiga bog'lanadi [2]. Turizm innovatsiyalari haqidagi tadqiqotlar esa tarmoqda yangilik ko'pincha texnologiya yetkazib beruvchi, mehmonxona, transport, turoperator va davlat organi ishtirokidagi hamkorlik natijasida yuzaga kelishini ko'rsatadi [4; 5]. Demak, moliyaviy mexanizm faqat korxonaning ichki byudjeti emas, balki turli subyektlar manfaatlarini muvofiqlashtiruvchi institutsional konstruksiya hamdir.

Mahalliy tadqiqotlarda turistik korxonalar innovatsion faoliyatini soliq vositalari, yashil moliya, bank xizmatlari va samaradorlik nuqtayi nazaridan rag'batlantirish masalalari yoritilgan [8–11]. Ularni umumlashtirish moliyaviy mexanizmni yanada takomillashtirishning uchta muhim yo'nalishini ko'rsatadi: mablag' ajratish va natija o'rtasidagi bog'liqlikni mustahkamlash; risklarni loyiha bosqichlari kesimida samarali taqsimlash; davlat ko'magini korxonaning xususiy mablag'larini safarbar qilish shartlari bilan uyg'unlashtirish. Tadqiqot mazkur yo'nalishlarni funksional elementlarni yagona boshqaruv sikliga birlashtirish orqali rivojlantirishga qaratilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda tizimli yondashuv, qiyosiy tahlil, mantiqiy modelashtirish va indikativ baholash usullari qo'llanildi. Axborot bazasini dissertatsiya avtoreferatidagi nazariy qoidalar, 2018–2022-yillar bo'yicha innovatsion faollik ko'rsatkichlari, milliy normativ hujjatlar hamda turizm innovatsiyasiga oid ilmiy adabiyotlar tashkil etdi. Tahlil birligi sifatida innovatsion loyihani amalga oshirayotgan turistik korxona qabul qilindi.

Mexanizm to'rt funksional blokka ajratildi: moliyaviy rejalashtirish; moliyaviy rag'batlantirish; moliyaviy nazorat; risklarni moliyaviy himoyalash. Har bir blok uchun kirish resursi, boshqaruv qarori, natija indikator va teskari aloqa belgilandi. Samaradorlikni baholashda innovatsion xizmatlar ulushi, innovatsiya xarajatlarining jami xarajatlardagi hisssasi, aktivlar rentabelligi, innovatsion eksport ulushi va soliq yuki kabi ko'rsatkichlardan foydalanish tavsiya etildi.

Loyihalarni saralash uchun uch bosqichli mezon taklif qilindi. Birinchi bosqichda strategik muvofiqlik va bozor talabi, ikkinchi bosqichda diskontlangan pul oqimi, o'zini qoplash muddati va zararsizlik nuqtasi, uchinchi bosqichda esa ijtimoiy, ekologik va hududiy qo'shimcha samara baholanadi. Davlat ko'magi ulushi loyihaning tashqi ijobiy samarasi yuqori, xususiy daromadliligi esa bozor me'yorida past bo'lgan holatlarda oshirilishi mumkin.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tahlil natijasida moliyaviy mexanizmning markaziy obyekti mablag'ning o'zi emas, innovatsion loyiha bo'yicha shakllanadigan pul oqimi ekani aniqlandi. Pul oqimiga sotuv tushumi, avans va subsidiyalar kirimi, investitsiya va operatsion xarajatlar chiqimi, soliq to'lovlari hamda qarz xizmati kiradi. Bu yondashuv byudjet moddalariga alohida qarash o'rniga loyihaning butun hayot siklini boshqarish imkonini beradi.

Taklif etilayotgan arxitektura rejalashtirish bloki innovatsion portfel limiti, kapital qiymati va ssenariyli byudjetni belgilaydi. Rag'batlantirish bloki grant, subsidiya, imtiyozli kredit, soliq preferensiyasi va xususiy sheriklikni loyiha natijasiga bog'laydi. Nazorat bloki mablag'ning maqsadli ishlatilishi bilan cheklanmasdan, xizmat sifati, sotuv, eksport, resurs tejamlorligi va mijoz qoniqishi kabi natijalarni kuzatadi. Sug'urta bloki talab pasayishi, texnologik nosozlik, kiberxavf, valyuta va kontragent risklarini taqsimlaydi.

Milliy va hududiy dasturlarda innovatsion turmahsulotlarga yo'naltiriladigan mablag'ning o'sib boruvchi nisbatini joriy etish taklif qilindi. Masalan, dastur mablag'larining bazaviy qismi infratuzilmaga, qo'shimcha qismi esa raqamli, yashil yoki inklyuziv xizmat yaratgan loyihalarga tanlov asosida beriladi. Keyingi transhlar oldingi bosqich KPllari bajarilganidan so'ng ajratiladi. Bunday shartli moliyalashtirish axborot asimmetriyasini kamaytirish va mablag'lardan samarali foydalanishga xizmat qiladi.

Korxona darajasida innovatsion byudjetni "majburiy xarajat" sifatida emas, riskka mos portfel sifatida boshqarish maqsadga muvofiq. Portfelda qisqa muddatda tejam beruvchi jarayon innovatsiyalari, daromadni oshiruvchi mahsulot innovatsiyalari va uzoq muddatli strategik tajribalar muvozanatlanadi. Har bir loyiha uchun

moliyalashtirish manbasi uning risk profiliga moslanadi: aniq pul oqimiga ega loyiha kreditga, yuqori noaniqlikdagi prototip grant yoki ulushli kapitalga, oldindan talabni sinash mumkin bo'lgan mahsulot kraudfandingga yaqin turadi.

Olingan natija moliyaviy mexanizmni usul va dastaklar ro'yxati bilan bir qatorda elementlar o'rtasidagi o'zaro aloqalar asosida talqin qilish maqsadga muvofiqligini ko'rsatadi. Mexanizmning sifati elementlar o'rtasidagi ketma-ketlik, ma'lumot almashinuvi va javobgarlik bilan belgilanadi. Masalan, grant innovatsiyani rag'batlantirishi mumkin, tanlov mezonlari va post-monitoringning samarali tashkil etilishi esa xususiy mablag'larni faol jalb qilish hamda xarajatlarning innovatsion yo'nalishini aniq belgilash imkonini beradi.

Taklifning amaliy afzalligi davlat va biznes manfaatlarini KPllar orqali muvofiqlashtirishdadir. Davlat hududiy bandlik, eksport va ekologik samarani ko'zlasa, korxona foyda, likvidlik va bozor ulushiga intiladi. Ko'p mezonli baholash mazkur natijalarni yagona loyiha pasportida aks ettiradi. Shu bilan birga, kichik turistik korxonalarda hisob va tahlil salohiyatini rivojlantirish uchun soddalashtirilgan raqamli hisob-kitob shablonlari hamda konsalting ko'magi zarur.

Tadqiqot natijalarini yanada rivojlantirish nuqtayi nazaridan mexanizm avtoreferatdagi ma'lumotlar va konseptual sintez asosida shakllantirildi. Keyingi izlanishlarda korxonalar kesimidagi keng panel ma'lumotlar asosida sababiy ta'sirni baholash hamda moliyaviy dastaklarning innovatsion sotuv, mehnat unumdorligi va rentabellikka ta'sirini kvazi-eksperimental usullar bilan tekshirish maqsadga muvofiq.

Amaliy joriy etishda birinchi qadam korxonaning boshlang'ich holatini inventarizatsiya qilishdan iborat. Moliyaviy hisobot, xizmatlar tarkibi, mijoz kanallari, xodimlar kompetensiyasi va texnologik aktivlar yagona pasportga kiritiladi. Keyin maqsadli indikatorlar bazaviy qiymat bilan taqqoslanadi. Bu jarayon resurslarni rivojlantirish ustuvor bo'lgan bo'g'inga yo'naltirish va natijani keyingi davrda xolis baholash imkonini beradi.

Boshqaruv nuqtayi nazaridan ma'lumot sifati alohida ahamiyatga ega. Innovatsion xarajatni oddiy ta'mirlash yoki reklama xarajatidan farqlash, yangi xizmatdan tushgan daromadni alohida hisobga olish va davlat ko'magining qaysi natijaga olib kelganini kuzatish uchun analitik hisob siyosati zarur. Raqamli hisobot shakli kichik korxona uchun sodda, davlat organi uchun esa taqqoslanadigan bo'lishi kerak.

Takliflarni bosqichma-bosqich sinovdan o'tkazish maqsadga muvofiq. Avvalo cheklangan korxonalar guruhida pilot dastur amalga oshiriladi, nazorat guruhi bilan asosiy natijalar taqqoslanadi, keyin mezon va moliyaviy limitlar qayta ko'rib chiqiladi. Pilot ijobiy natija bersa, mexanizm hudud miqyosida kengaytiriladi. Bu yondashuv byudjet riskini maqbullashtirish va siyosatni ma'lumotlar asosida moslashtirishga xizmat qiladi.

Manfaatdor tomonlar o'rtasidagi vazifalar ham aniq taqsimlanishi lozim. Korxona loyiha natijasi va hisobot uchun, moliya tashkiloti kredit va likvidlik riski uchun, hududiy organ infratuzilma va muvofiqlashtirish uchun, mustaqil ekspert esa baholashning xolisligi uchun javob beradi. Ochiq mezonlar va raqamli iz qoldirish manfaatlar to'qnashuvini kamaytirib, xususiy investorlar ishonchini oshiradi.

Iqtisodiy samarani baholashda qisqa muddatli foyda bilan bir qatorda uzoq muddatli natijalarni ham hisobga olish maqsadga muvofiq. Yangi turistik mahsulot mavsumni uzaytirishi, tashrif buyuruvchining qolish muddatini oshirishi, mahalliy yetkazib beruvchilarga buyurtma yaratishi va hudud brendini mustahkamlashi mumkin. Shuning uchun moliyaviy ko'rsatkichlar ijtimoiy va ekologik natijalar bilan to'ldirilganda qarorning umumiy qiymati to'laroq ochiladi.

Barqarorlikni ta'minlash uchun moliyaviy qo'llab-quvvatlashning vaqt bo'yicha aniq chegaralarini belgilash maqsadga muvofiq. Subsidiyalashning bosqichma-bosqich tartibga solinishi, pasayuvchi stavka va xususiy ulushning bosqichma-bosqich oshishi korxonalarning bozor mustaqilligini rag'batlantiradi. Qo'llab-quvvatlashdan chiqish mezonlari dastur boshida belgilansa, biznes ham, davlat organi ham kelgusi majburiyatlarni aniq rejalashtiradi.

Moliyaviy qarorlarning davriyligi turizm mavsumiyligiga moslashtirilishi zarur. Yillik hisobot bilan bir qatorda yuqori va past mavsum o'rtasidagi pul oqimi tafovutlarini aks ettiruvchi davriy ma'lumotlardan foydalanish maqsadga muvofiq. Oylik yoki choraklik ma'lumotlar asosida likvidlik buferi, qisqa muddatli qarz limiti va marketing xarajati qayta ko'rib chiqilsa, korxona talab o'zgarishiga ertaroq javob beradi. Bu, ayniqsa, yangi xizmatni bozorga chiqarish davrida muhim.

Kichik biznes uchun ma'muriy xarajat ham iqtisodiy mezon hisoblanadi. Ariza berish, ma'lumotlarni taqdim etish va ekspertiza jarayonlarini optimallashtirish kichik loyihalarning iqtisodiy samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Shu sababli moliyalashtirish hajmiga mutanosib tekshiruv, yagona elektron ariza va standart xarajat kategoriyalari joriy etilishi, katta riskli loyihalar uchun esa chuqur ekspertiza saqlanishi maqsadga muvofiq.

Innovatsion natijani intellektual mulk bilan bog'lash ham muhim. Dasturiy modul, brend, marshrut dizayni, ma'lumotlar bazasi yoki xizmat standartining tegishliligi shartnomada oldindan aniq belgilanishi hamkorlar o'rtasidagi munosabatlarni samarali tartibga solishga xizmat qiladi. Korxona o'z aktivini himoya qilishi, davlat ko'magi esa natijadan keng jamoat manfaatida foydalanish shartlarini aniq belgilashi kerak.

Kadrlar omili moliyaviy modelga bevosita kiritilishi lozim. Yangi texnologiya xaridi bilan bir qatorda xodimlarni o'qitish, jarayonni qayta loyihalash va texnik xizmat xarajatlarni hisobga olish kutilayotgan samaraga

erishishda muhim ahamiyat kasb etadi. Investitsiya smetasida ushbu qo'shimcha xarajatlar hamda o'rganish davridagi unumdorlik dinamikasi hisobga olinsa, kapitalga ehtiyoj real baholanadi va loyiha muddati yanada asosli belgilanadi.

Hududiy darajada yagona ko'rsatkichlar lug'ati ishlab chiqilishi ma'lumotlarni taqqoslash imkonini oshiradi. "Innovatsion xizmat", "faol korxona", "yangi ish o'ri" va "xususiy investitsiya" kabi tushunchalarni yagona metodologik asosda talqin qilish yig'ma hisobotlarning ishonchligini oshiradi. Metodologik pasport har bir indikatorning formulasi, manbasi, davriyligi va mas'ul tashkilotini belgilashi zarur.

Raqobat muhitini saqlash qo'llab-quvvatlash dasturining alohida sharti bo'lishi kerak. Moliyaviy resurslarni turli ishtirokchilar o'rtasida samarali taqsimlash innovatsion ekotizimni rivojlantirish va yangi ishtirokchilarning bozorga kirish imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qiladi. Ochiq tanlov, bog'liq shaxslarni oshkor qilish, bir korxona uchun limit va mustaqil apellyatsiya jarayoni moliyaviy resurslarning adolatli taqsimlanishiga yordam beradi.

Risklarni baholashda ehtimol va zarar miqdorini alohida ko'rish maqsadga muvofiq. Kam uchraydigan, ammo katta zarar keltiradigan kiberhujum yoki xavfsizlik hodisasi sug'urta va favqulodda rejani talab qiladi; tez-tez uchraydigan kichik talab o'zgarishi esa narxlash va zaxira orqali boshqariladi. Risk reyestri har chorakda yangilanib, uning egasi va kamaytirish chorasi belgilanadi.

Mijoz nuqtayi nazari moliyaviy natijaning yetakchi indikator hisoblanadi. Qoniqish, qayta xarid, tavsiya berishga tayyorlik va raqamli sharhlar dinamikasi tushumdagi o'zgarishdan oldin signal berishi mumkin. Shuning uchun monitoring paneli moliyaviy hisobot bilan cheklanmasdan, xizmat sifati va iste'molchi ishonchini ham qamrab olishi zarur. Tegishli signalning erta aniqlanishi mahsulotni o'z vaqtida takomillashtirish va moliyaviy natijalarni yaxshilash imkonini beradi.

Ekologik mezonlarni kiritish yashil innovatsiyani aniq o'lchanadigan qarorga aylantiradi. Energiya va suv sarfi, chiqindi hajmi, mahalliy mahsulotlar ulushi hamda bir turistga to'g'ri keladigan resurs iste'moli bazaviy holat bilan solishtiriladi. Tejalgan xarajat moliyaviy qaytinga, kamaygan tashqi zarar esa ijtimoiy samaraga kiritilishi mumkin [10].

Natijalarni ochiq taqdim etish ishonch va o'rganish samarasini oshiradi. Tijorat sirini buzmaganda dastur darajasida ajratilgan mablag', erishilgan KPllar, kutilgan natijaga to'liq erishmagan loyihalarning sabablari va keyingi takomillashtirish choralari e'lon qilinishi lozim. Turli tajribalarni tizimli tahlil qilish innovatsion siyosatning institutsional xotirasini shakllantirishga xizmat qiladi.

Tavsiyalarning bajarilishi uchun muddat va mas'ul subyektlar belgilanishi kerak. Qisqa muddatda hisobot shakli va pilot tanlov mezonlari, o'rta muddatda raqamli monitoring va moliyaviy mahsulotlar, uzoq muddatda esa ma'lumotlarga asoslangan tartibga solish tizimi shakllantiriladi. Har bir bosqich oxirida mustaqil baholash natijalari keyingi bosqich dizayniga kiritiladi.

Amaliy joriy etishda birinchi qadam korxonaning boshlang'ich holatini inventarizatsiya qilishdan iborat. Moliyaviy hisobot, xizmatlar tarkibi, mijoz kanallari, xodimlar kompetensiyasi va texnologik aktivlar yagona pasportga kiritiladi. Keyin maqsadli indikatorlar bazaviy qiymat bilan taqqoslanadi. Bu jarayon resurslarni rivojlantirish ustuvor bo'lgan bo'g'inga yo'naltirish va natijani keyingi davrda xolis baholash imkonini beradi.

Boshqaruv nuqtayi nazaridan ma'lumot sifati alohida ahamiyatga ega. Innovatsion xarajatlarni oddiy ta'mirlash yoki reklama xarajatidan farqlash, yangi xizmatdan tushgan daromadni alohida hisobga olish va davlat ko'magining qaysi natijaga olib kelganini kuzatish uchun analitik hisob siyosati zarur. Raqamli hisobot shakli kichik korxona uchun sodda, davlat organi uchun esa taqqoslanadigan bo'lishi kerak.

Takliflarni bosqichma-bosqich sinovdan o'tkazish maqsadga muvofiq. Avvalo cheklangan korxonalar guruhida pilot dastur amalga oshiriladi, nazorat guruhi bilan asosiy natijalar taqqoslanadi, keyin mezon va moliyaviy limitlar qayta ko'rib chiqiladi. Pilot ijobiy natija bersa, mexanizm hudud miqyosida kengaytiriladi. Bu yondashuv byudjet riskini maqbullashtirish va siyosatni ma'lumotlar asosida moslashtirishga xizmat qiladi.

Manfaatdor tomonlar o'rtasidagi vazifalar ham aniq taqsimlanishi lozim. Korxona loyiha natijasi va hisobot uchun, moliya tashkiloti kredit va likvidlik riski uchun, hududiy organ infratuzilma va muvofiqlashtirish uchun, mustaqil ekspert esa baholashning xolisligi uchun javob beradi. Ochiq mezonlar va raqamli iz qoldirish manfaatlar to'qnashuvini kamaytirib, xususiy investorlar ishonchini oshiradi.

Iqtisodiy samarani baholashda qisqa muddatli foyda bilan bir qatorda uzoq muddatli natijalarni ham hisobga olish maqsadga muvofiq. Yangi turistik mahsulot mavsumni uzaytirishi, tashrif buyuruvchining qolish muddatini oshirishi, mahalliy yetkazib beruvchilarga buyurtma yaratishi va hudud brendini mustahkamlashi mumkin. Shuning uchun moliyaviy ko'rsatkichlar ijtimoiy va ekologik natijalar bilan to'ldirilganda qarorning umumiy qiymati to'laroq ochiladi.

Barqarorlikni ta'minlash uchun moliyaviy qo'llab-quvvatlashning vaqt bo'yicha aniq chegaralarini belgilash maqsadga muvofiq. Subsidyalashning bosqichma-bosqich tartibga solinishi, pasayuvchi stavka va xususiy ulushning bosqichma-bosqich oshishi korxonalarning bozor mustaqilligini rag'batlantiradi. Qo'llab-quvvatlashdan chiqish mezonlari dastur boshida belgilansa, biznes ham, davlat organi ham kelgusi

majburiyatlarni aniq rejalashtiradi.

Moliyaviy qarorlarning davriyligi turizm mavsumiyligiga moslashtirilishi zarur. Yillik hisobot bilan bir qatorda yuqori va past mavsum o'rtasidagi pul oqimi tafovutlarini aks ettiruvchi davriy ma'lumotlardan foydalanish maqsadga muvofiq. Oylik yoki choraklik ma'lumotlar asosida likvidlik buferi, qisqa muddatli qarz limiti va marketing xarajati qayta ko'rib chiqilsa, korxona talab o'zgarishiga ertaroq javob beradi. Bu, ayniqsa, yangi xizmatni bozorga chiqarish davrida muhim.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Turistik korxona innovatsion faoliyatini samarali moliyaviy tartibga solish rejalashtirish, rag'batlantirish, nazorat va risklarni himoyalashning yagona sikliga tayanadi. Mexanizm markaziga loyihaning hayot sikli bo'yicha pul oqimini qo'yish resurs va natija o'rtasidagi bog'liqlikni kuchaytiradi. Innovatsion mablag'larning o'sib boruvchi nisbati, bosqichma-bosqich transhlar va KPIga bog'langan qo'llab-quvvatlash davlat mablag'larining qaytimini oshiradi. Korxonalar uchun esa risk profiliga mos moliyalashtirish manbasini tanlash, innovatsion portfelni diversifikatsiya qilish va moliyaviy nazoratni bozor indikatorlari bilan uyg'unlashtirish tavsiya etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Шумпетер, Й. А. Теория экономического развития / Й. А. Шумпетер. — Москва : Прогресс, 1982.
2. Porter, M. E. *The Competitive Advantage of Nations* / M. E. Porter. — New York : Free Press, 1990.
3. OECD/Eurostat. *Oslo Manual 2018: Guidelines for Collecting, Reporting and Using Data on Innovation*. — Paris : OECD Publishing, 2018.
4. Hall, C. M. *Tourism and Innovation* / C. M. Hall, A. M. Williams. — London : Routledge, 2008.
5. Hjalager, A. M. A Review of Innovation Research in Tourism / A. M. Hjalager // *Tourism Management*. — 2010. — Vol. 31, No. 1. — P. 1–12.
6. UNWTO. *International Tourism Highlights, 2020 Edition*. — Madrid : World Tourism Organization, 2020.
7. WTTC. *Travel & Tourism Economic Impact 2020*. — London : World Travel & Tourism Council, 2020.
8. Ruzibayeva, N. X. Turistik korxonalar innovatsion faoliyatini rag'batlantirishda soliq mexanizmining o'rni / N. X. Ruzibayeva // *Servis*. — 2022. — № 1. — B. 165–170.
9. Ruzibayeva, N. X. Turizm korxonalarida innovatsion faoliyat samaradorligini takomillashtirish / N. X. Ruzibayeva // *Iqtisodiyot va ta'lim*. — 2022. — № 5. — B. 356–362.
10. Ruzibayeva, N. X. Turistik korxonalarda "yashil" innovatsiyalardan foydalanishning moliyaviy mexanizmi / N. X. Ruzibayeva // *Iqtisodiyot va ta'lim*. — 2023. — № 3. — B. 356–362.
11. Ruzibaeva, N. Kh. *Financing of innovative activities of tourist enterprises: practice and analysis* / N. Kh. Ruzibaeva, M. Khotamklova. — Chisinau, 2022.
12. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 13-avgustdagi "O'zbekiston Respublikasida turizm sohasini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5781-son Farmoni: <https://lex.uz/docs/-4474527>
13. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022 — 2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-son Farmoni: <https://lex.uz/ru/docs/-5841063>
14. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 27-iyuldagi "Turizm yo'nalishidagi islohotlarni yanada jadallashtirish va sohada davlat boshqaruvi tizimini samarali tashkil qilish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-238-son qarori: <https://lex.uz/uz/docs/-6549286>

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2026. № 9

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100